

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 2

Tilleggsspørsmålnr.

Emne: Transport av høy

Oppskr. av: Sverre Myklebust

(adresse): Veiteberg

Fylke: Sogn og

Herad: Fjellanger

Bygdelag: Stordalen

Gard: Veiteberg, Befring

G.nr. 18-23 Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Høyvinnma har briggda seg, mykje den siste mannsalder. Plarfolk og eigedomstaus får gjerne einno slå litt i marka, men utbløene forferdest no etter kvart. Einno er her mange løyrestrengar opppe - kom opp 1906. Det var svært arbeids å køyre opp gjennom marka 200 kg. bündlar, so bere dei på staurar fire (4) mann, og midt opp i fjellet drage endane ned og opp (frå tinn-spelet til himmelbrüna). I siste krigen slage mykje i marka, både vunder og ande (Det galdt ha sauer). Stølskvienne slar ein no og steller betre ein for på Befring. No er ubeisthjelpa so dyr (og lite) at mange legg ut skrap marka - tinnmarka, småmarka av heimboen til kultarbeite au. På Veiteberg hadde både Tore og Kolbein meis. Seinare lærte smideu og andre småbrukarar desse (1910.)

(Kolbein Anders (75 år) har eine meisa einno. Hi kom velt på bytt)

Elles sette han stakke i kvann -
 skadet og jauslåttene so seint
 som 1935. Eg var med då, og sette
 sjølv stakke 1941 (A) - Eit par
 år bruka eg løypestrengene til
 Rosmus Bakken og sende boraue
 på reudlar (små tjul av jam),
 rått eller turt. I marka her
 er mykje hellerar, Sletteokre -
 tillaren og Soalehillaren t. d.
 som er gode for troy. Lite gonger
 dei køyde haget heim or Soalehillaren
 1910 brant isen på Reinevatnet
 og hesten for ned i. Han som hadde
 lånt hesten, freista å halde hesten
 oppe, medan mannen som åtte
 hesten sprang 1 times veg heim til
 Teiteberg eller hjelp (brakta 1/4 times)
 Dei berza hesten og haget, men
 eigaren fekk ein luekk og droyds
 året etter. Høystabben sette ein på
 ein turs stad, i ei ird omkring
 ei stong, eller ei hoveleg buste
 som stod der, og la fugene kōyt
 ummed stonga, hadde litt blomme
 (bregner) ovanfå og sette ei vie
 (virje) omkring oppe. Seinare
 bruka vi streng og gardenera stak
 ken godt (tikkning).

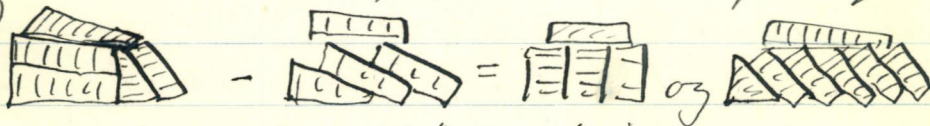
Elles er det fortalt at då gamle - Anne
 fente på Bepning, var ho på høy bōrdar
 or delen 2 timar heim. (På Teiteberg ut?)
 2. Far lika å kōyre i Gamlestølsrinden,
 endå det var ulendf for hest

To kverva vi høyet kring, løn
 til det var først same dzen eller neste
 Men Anders Flölo var imot denne
 Kjøringa: "Eg skal so fint bere
 Børar medan du lesser eit lass!"
 Ein slo til midtag, helst Karane
 To rakka ein til rettast graset og
 gjekk i gang med skappinga; -
 bere høyet utfor rannar og gjel
 i fang, gjerne med ein tein
 mellom hendene (teiten) eller i
 bora tein (ein lang, svalbe til
 råhøy av ne, rogn ell. bjørk).
 Men til furtøybør måtte skapte
 teinen med vidje knute (teiten)
 Riset var stultaste teinen la ein
 over berda under halca, og vidje-
 knuten kom då ned under ryggen
 mot belte (letta beringa) = bora-
 bandstein. (Bendele brukar ein
 her bere om band om korn ein
 skjer). To hadde ein viereip
 med hodd i sine ender og tog =
 stubbe i hin (litt lita hodd og
 gramme tog), eller ein brukta
 dobbelt tog med eller utan
 hodd i. Då måtte ein vere 2
 mann og dei drog kvar i sin
 Fozende til bora var fast. Goleis
 rikka det til at leigkaren til
 bestefar sleit av sitt tog i ein
 bratt rinde; rante aft og ned,
 gjekk rundt og slo seg forderra
 Husbonden sende han heim. Men

han uvita på vegeu, og ingje
 visske om det høg leuge sjute
 etter dette). Ein var slike bora i
 falske (fables, anten for ei hand
 (stutt veg) eller hae hendene. Inna
 bora og i brekka greidde ein reise
 seg sjelv^{med}, elles fekte ein ljelje av
 bora eller andre - Pål Fonn brukte
 aldri anna ein bora-teinar,
 endå han hadde stor gard (1880 ora)
 Bruland på Hyngetad berre
 videreip (ca. 1900)

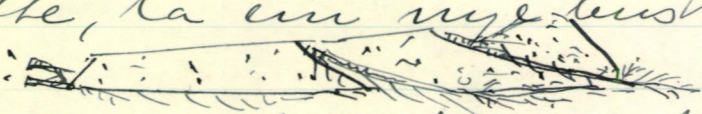
Det heiter å bere bora -
 bora-bearing, eller helst bearing
 Å dra sloar, ell. slo-dra og
 slo-draging; Det var mykje
 dragging der. Råhøy sloar og firling-
 sloar (Råhøy bora og firling bora)

Borane laga ein soleis: Ha ei
 eller tvo fengjer oppå toget
 bakte mot hovud, oppå ein annan
 So tvo bakte desse og ei oppå
 til å binde i samant (5 fengjer)
 Eller ein la tre fengjer bortover
 og ei oppå (4 f) - Dette svarer
 til ei råhøy bora (helst 3½ fengjer
 Men ein la og opp til 6-7 fengjer
 (6½)

June ville ha bora-teinen over
 hovudet, andre seier at om bora
 er godt lagd er det eitt feitt.
 Til eitt lass gjekk 7-8 bora (5 bora
 eit sauefor.) vinterlass og slo størst.

Mange stader var det lesjar i stellet,
 men dei måtte gjerne takast med bil
 vinteren. ^{for snø-forma i stedd} So tok ein med seg lette
 ore-tro og bakk lesjane med jonsokk
 Etrekkka nytta ein skarlesjar ell
 skåres, dei kalla (teitan). I Skitue-
 vasslekket der det var mykje brastee
 gras, god blomane og tortne, bakk
 vi tog om store velter og rulla
 det ned til lesa, som det var einvelte
 Av dette brøyet sa terra at kyrne
 mylka som av takhøy (Blommen
 var kauskje klekke-(frisk) so høgt
 til dels?). Elles kogg ein stobærker
 nerved og drog til rettes utan
 gjøring (Kauskje i ugrest leude bakk
 ein saman kvister framme og bakk
 med tog(viar) over sloen.

Tinne stader måtte ein løype
 sloane utfor sva og hamrar.
 Derse kunne ein lege falt lange
 og høge bakover. Vart bærkerne
 for stutte, ka ein nye bærker i
 sloen: . Slike
 sloar gjekk beint, men bil stutt
 låg det gjerne i ei røve, korso, og
 måtte lesast omatt for dragging
 Hadde ein fleire sloar, bakk ein
 dei i hop, 2 og 2 jansides og ein
 tilstutt. Slike løypesloar,
 spennesloar, i kjede brukka dei

både vinter og sommar. Om vinteren gjøtte dei godt, og stundom fylgde dei Karane med i gjennom täfte. Og ein gong såg dei Karane, som stod abt på Ufsa, hestane under hamaren, mellom snøen og sloane, og der var 2-3 ^{levn} på dei, medan dei dei andre parsar på hadde seg igjen i buster og bratt.

„På Gvre-Åsen er iet langtve, som du ser her frå Hús (1 mil).

Far og drengen og 2 kvinnfolk skulle ^{skive.} ein spesneslo utfor det

„No må de halde dykk godt fast, med same de spermer til!“ t. det skal no gå, meinte drengen, og dei heldt på fare utfor alle tre. „Få i meg!“ sa far, han heldt seg i ei røne. Og det berga dei.“

Stundom måtte dei ta med seg slobuser heimifrå. Det var lite skoge i dei dagar. „På Gvre-Åsen var dei aldeles vea-veggje stadt, og for og nozz etter ved hos oss.“ (B.) Røykammen for og med mykje ved, som dei brende rå. So var det alle viane og hesjeband, som dei ofte laut fare lauge vegar etter. (Frå Skrede til hunde i Hjisnefjorden). Gardar her som no har vedvoks til to gardar måtte for kjøpe (Grepstad for til Form ei god mil etter ved og band) Slobuserne lazz ein til, og brukte vel fleire gonger (liten.)

Sloane skulle ein jammast lesse
jamböze. Höylarsa högst framme
Men oftast vart sloane högst bak,
for for brukka dei vial bil tong-
band frå sloen oppi tonga, og
dei var gjerne i kortaste laget.
Når dei no einno kører stabskøyet
frå Befring, gjer dei 2 vunder fram
på Reset fyrst. hesser køyet på
slobuskene solis at dei byrjar i
Kollen. Då får dei sloen högst fram
med draget, so velter dei sloen på
sliden og kører fram på Reset som
Lars (tyngst framme) og velter av. Neste
sloen som skal ligge på heile vegen heim,
kan dei lesse på same måten, men
her kan dei og byrje som vanleg
med lessinga og late kvistene (Kollen)
gripe framover på sliden (teikning).
Kører 2 sloar etter kvarandre ned
bakken.

På Myklebost (i Stranda ved
utret), leste ein sloane (teugla ell
rendla), om lag samleis og velte dei
i øylebåten (ell. kørde på isen) - alle
gardane hadde seg slike føringstråk,
forutan kyrkjebåten (øksoring), og
dei laga dei ølv, f. d. Nils i Jötunet
d. 1890 ra. No er det berre på Sunde
og Kjones ein ser eit par øylebåtar.
Alle har fått veg elles.

Skulle ein dra slo, var han
gjerne tyngst framme. Ein brukka

slobuser å dra på når furet var
 hardt, steinut og jökclar (Hegzheim)
 Men skulle ein i Grepstadbotnen
 ell. Bakkeheia beste ein på tog,
 serleg når det var snjellsnø.
 beste på 2 tog, ein mann la
 fyrte fanga. Tidam var dei 2 mann
 jansides, på kvart sitt tog. So
 stod ein framme med tonga
 og hine to bakte med kvar sitt
 tog og gjorde. Ein beste nedunder
 lóa, som var öpa til den kanten,
 der höyet gjerne låg ei alu utor
 lóa, som tok seks sloar. Dei var
 då 6 mann. Fyrst hjelptest dei,
 3 og 3 mann, når sloen skulle
 firast ned Stigen: Ein framme
 styrde og droz, ein jansides sloen
 og ein i linna bakte til å halde
 Til firingtog kunne ein bruke
 grisebustog, men dei var ikkje
 heilt sikre, kunne gå av. Eg
 minnest at far fekk låne seg ei
 togmerr og laga sovore tog av
 grisebust, som hadde kopra^{veg} og yr i
 gjennom åra (ca 1910-t.) Jolis. Hegzheim
 fortel at far hans hadde med seg eit
 nytt grisebustog frå Grepstad, då
 han tok over Hegzheim 1914. Same
 året hadde grammen vic-reipr (tog)
 då dei var på skogane køyrd
 duna. Han var litt forlegen ved
 dette, men bankkasseren trøyta
 han og sa: "Hå, dette er nasjonalt, det"
 (Jolis. Grepstad, 50r)

Elles var illtíðe við-reiðra dárlega
 í váttni ver, som gjer vanlege þy
 harde og stíve. 1911 dróg við höfj
 for síste gongun or Grefstadbotnen,
 5 sloar. Fírte með í Skardúra,
 síðan reunde við sloane. Hann
 som fírte, sat með lína bak
 om ryggen og spreute í mot í
 snöforna. Det heude ein manni
 (80 ár no) at lína slepte taket to
 gonger. "Men eg var snar og
 kom meg láus or veane með
 hendene og kom meg or vegg,
 meðan sloen for útfore."

- Vi reunde kvar sín slo, men
 eg var ung, difor kom far atkende
 og hjelpste meg með min. - Det
 gjekk elles ein manni í forna her
 í bestefars tíð. Fornu losna og tok
 to manni. Den síne fann dei atk
 í líve. Den andre dröymde faren
 Kvar hann lág, og þá fann dei hann
 með eit sprakestikk, lívlaus.

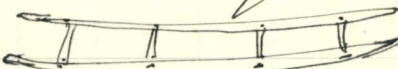
Den dagen hva-útlukka, febr. 1905,
 heude, tok Heggheimstearane ei lö
 með höfj. Dagen etter var forna
 komu over heile slavegen líke
 í elva.

Þá Klakkegg fortel ein at dei
 slo fíringstoget om steinar og
 stovr kúster nær dei fira.
 Nær ein kom í flatare mark,
 köyrde ein sloane heim på sle

eller vajer. Ein tønne elles lesse
på vajene på fyrst av (på Gtuns)

Reudlar nyttar ein på Vete-
berg, med berre eitt tverrtre framme,
fire fjæler (remar) ca 3m. og vier
best med ein staur gjennom.
Joleis var dei lettare å bere til
fjells. Og ein tønne dra dryge
kass på dei. På Strand (Sørsida
Jølster) såg eg eit par nye reudlar
oppetter løbordveggen (ramen)
ca 3m. med res på og 4 tverr-
tre. På Bjørset (nordsida) var ein
stølskøyet på reudlar. Fyrst bar ein
køyet fram på høga, so reudla
ein det nedover, og køyde det
tilstøtt.

Meisar har dei brukta om
sommaren. Dei laga dei sjølv av
vanleg bog, som grov røt. På
Myklebost såg eg ein mann, som levs
eruo, nytta meis (4) Two slag meisar!

Høybåre hadde ein med
på båen so visst som rive. I naud-
fall greidde dei seg med eit par
staurar. Båra nytta dei til å
dra høyet til besjane, og dei var
litt bogne , eller til
å bere med (På Vefring 1945) der
det er flatt - til å bere turkøy
frå plassen, vollen, kvia og inni
lóa. Vi borna var med på allstags
køyskapping, serleg på åt besjane
med båre, og no gaffel frå 1912.

3-4. Mykje høy vart kjøpt på vinterføre, då låa heime ikkje fots stort heller. Ein brukar helst vea sleden til dette, for han har ikkje krotetre som er i veien for sloane, men frå bóa-løer tømme det passe med høysleden, vintersoz au

Om stumaren au nytta sin helst slede til høykøying, lite veier oz bratt. Elles vil tjula lett stigge opp jorda. Heldigvis hadde dei lite jarna tjul leuge. Høysleden nytta dei gjerne til kyststjeselede, jamvel, fyrr dei tok til å lage seg jarnslar (ozso breishov oz sluppr frå 1870-80-åra). Høysleden har kengler-kendle med leiviar bak i veien det immanfor reina. Veien det har hovud i eine enden oz ei føregjersve gjennom eit hol i him.

Det var kje Kvarmannssats å setje på ei føregjersve til gags. Flåntene går tvers av remane oz vert halde oppre av fjelrebande hovudbanda held remane på plass. Midt på sleden oz bak er krotetre med tverstre som er bunde saman med viar fram i remane oz breiveidane ytst på dei oppbyggde flåntene. Det finst ikkje jarn i slike sledar, so var som når ein legg under meiane slitetre - helst framme på meiane (med spulor)

Jarnskeane som no mest nyttest
 på vegar har same skap, so nor
 som krotetreet bak vantar. På mikk-
 sleden brukast oz meir z meir jarning

Langvogna, helst kalla lang
 skjeter, helst oppbøyde bak,
 5 alner lange, ofte med påsette
 grindar framme oz gjerne bak.
 For kjula set ein på grindar ved
 kroykjoring, men mange har fast
 kasse omkring kjula - kroyde an
 utan nokre grindar. Og einno er
 det gardar som ikkje brukar anna
 enn ole til kroy z kornkroyring.
 Andre kan setje kjul under ein
 vankel ole, oz sume har kjulsledar
 (bratte veier) med megar framme,
 koga for 30-40 år sidan.

Her i Stordalen, som er flatt,
 brukar ein mykje firekjulvogn
 med heil eller halv sving for
 dei små framkjula. Dei riste åra
 har grindvognene vorte almenne,
 sume med berre spilar, litt tungt,
 andre brukar då snöre mellom
 yppergrinda. Har oz set grindar
 av netting på ei låg vogn (b)
 Til kornkroyring var det kje nøyje
 med å ha grind på vagna.

Ein beste lasse, fengde dei, høge
 framme, oz la so tungja på oz
 gjorte med tungojnen bak, medan
 lassaren heldt seg på lasset. So
 ein omgjøring eller tverrgjøre

på vognlass og sūmarlass.
På vinterdøgn gjerne tvo hærre gjør
og samleis på vinterstøane.
Fongsimen kunne vere grisebæst-
toz. Desse brukka ein og i fjell
til å løyse smale med (fire segned).

Sagte dei lōa rein, vart det
like hōy året etter. Elles let ein
gjørne litt hōy ligge att, so ein
hadde litt å ta til om ein kom
i knipe, i fōr-nekke (fornōd)
- Hjerner itelje til at dei brukka
to hestar for lasset om sūmarene,
Men om vinteren i infōre lant
ein gjørne tvialka

5. Ein kunne slå på lōte (titt) og
delte hōyet med eigaren i loss
i slå på helveta var vanleg.
Når snōen kom fōre jūl kunne
ein ta til kōyre litt hōy. Men
elles var det fyrst i ti jūla (januar)
hōyvelsa (hōyvelle) tok til. Det
gjekk på dūna. Karane mōkte
hidleg om morgonen til mat. Hadde
itelje mat med seg ^{på hēn}. Deilkom oftast
him med dagen. Då nokre vart
sine, ropa liine: "De må stūnde dym,
elles storkuar flotel." Maten var
Kjōt og kakker med mykje flest, grisehovud
(sūndozmat). Dei åt godt, drakte
av jūlcålet og spelakort utover
kvelden. Det var stridt arbeid,
men fest.

Emu brøyter dei i lag på
Befring, for klynre stålbrøyet og
veden heim. Det er oftast uti
februar og mars, når han har rusta
libt ifrå seg. ^{med veeief} Alle karane er med,
og so med bestar, men det finst
dei som stumbror seg iuma. På
bestane brukar dei stundom tre-
krugar med vier (ja og so til folke)
No bind dei gjerne sekker om
hesteføtene når dei vil bryte.

Daniel Amot, 76 år, tente hos
Gabriel Skre, gamal smed, omgangs-
skulelærer, no postfører og gardbrukar.
Han laga postvisa og mange stov.
"Korleis gjorde han det?" Det var når
han arbeidde. Vi slo inn på vølen
og var oppkomne med teigen, kvilde:

"Ja, no er vi komne under garden
Og teigen har trøytt til Karen-
beyjar fyrste vaset i postvisa. Neste
dagen dei hadde lege kvilt middag
tuta posten, og grammen seier:
"Idag verte gamlen forseine! Posten
er kasteige gutar. So snart som du
høyre dei tutar -

(Trykt i Júl i Sjønefjord 1930)

Vi var i Kjosnesfjorden etter besjeband.
Det sag ut til å bløse opp, og den eine
vart redd og skar med eitkvart slag.
Eg sa: "Hittar'kje gamlen banda, ser
diktar han ei vise om oss." Då vi kom
heim, spurde eg Koss han lika
bända. "Ja føve spire du?" Eg sa då

Korleis det hadde gått. Då kvad han:

Ja, de har skore mange bånd
 ja, det skal vere visst
 Og mang' av dei er altfor lång'
 og da er herre kvist.
 Ei rone kan eg neppe tre
 her finst i nokor bór
 So eg kann finne utu ei vel,
 som eg var vande fór.

N' Gabriel var tynsleljåsmed
 heime på Dølset. Ein dag fekk'kje
 eldste broren Moses tjåen til å bite
 og smeden skulle sjå på'n. Straukt
 so tjåen på bakken sin (enden) og
 tok til kvetje vekk roa.

Børse-hars var ein gamal
 smed, so fatig at han laut nøjje
 seg med ein heller til smie på
 Klakegg. Då borua drog til Ameriken,
 reiste han og tilstútt. Men han
 skreiv eit gróbeleg brev atkende
 i TRYKKSKRIFT at han heller
 ville vore heime og bore hóg-
 bórane ovau av Klakeggspjillet,
 som han var van med. Kleiva-Knut,
 Veiteberg, slo med Skitnevabret om
 dagane, 1½ times gange, var med seg ei
 bór heim om kvelden og låg om natte
 i ei litatø han hadde der, stútt.

- Per i Bakken kjøpde siste gongen hóg
 or dalen (Skitnevabret) ei júlapt, det slo til å regne.
 "Det vart vere ver ein det skulle vore
 ut med hava" -

Det var Kappestad på Breim som
ätte nord for Skitnevannet. Her leigde
Veiteberg, slikken og trogg den sloz dei
ville for 2 kr. året, leuge

1. Höystakke

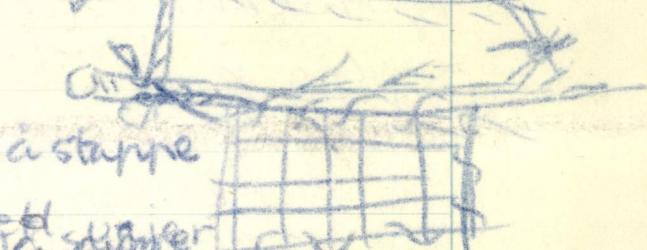
2. Berehøy at hesjane

3. Videknute til tein.

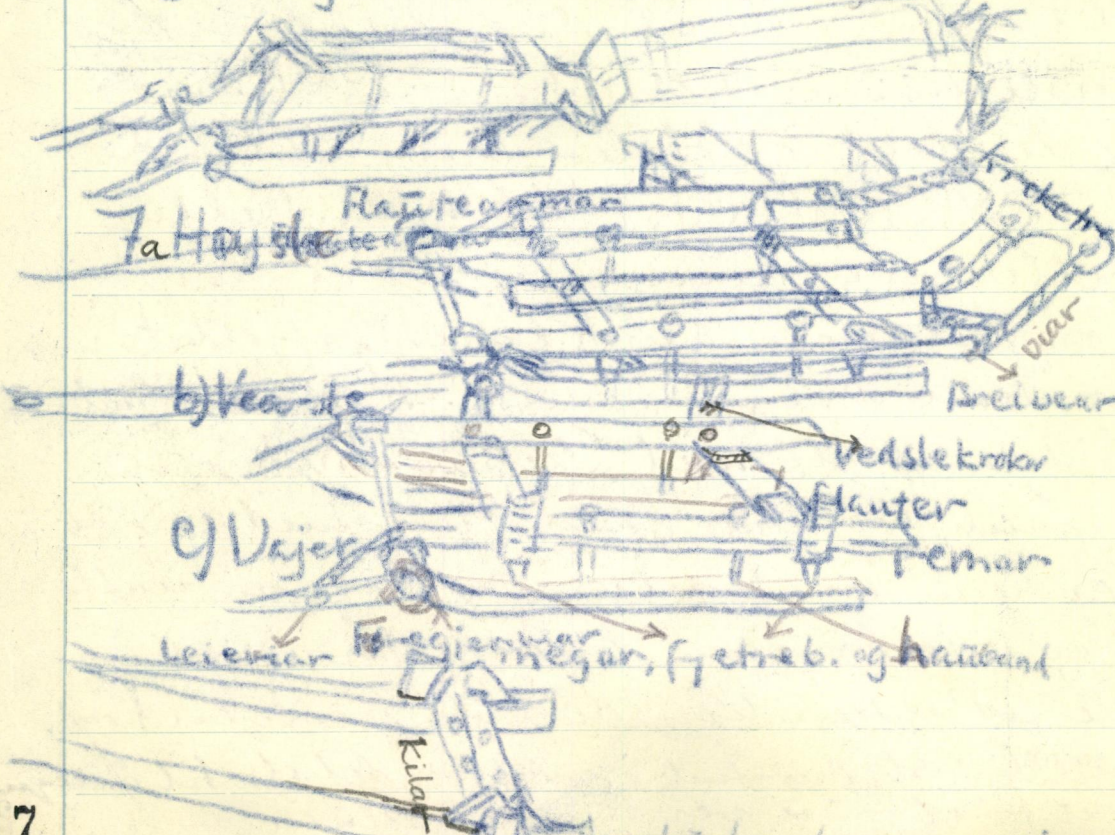

4. Slobusker, tilhogne
Tog ell. tongvian

5. Meisar

6. Køyne sloar sle ell. vajer

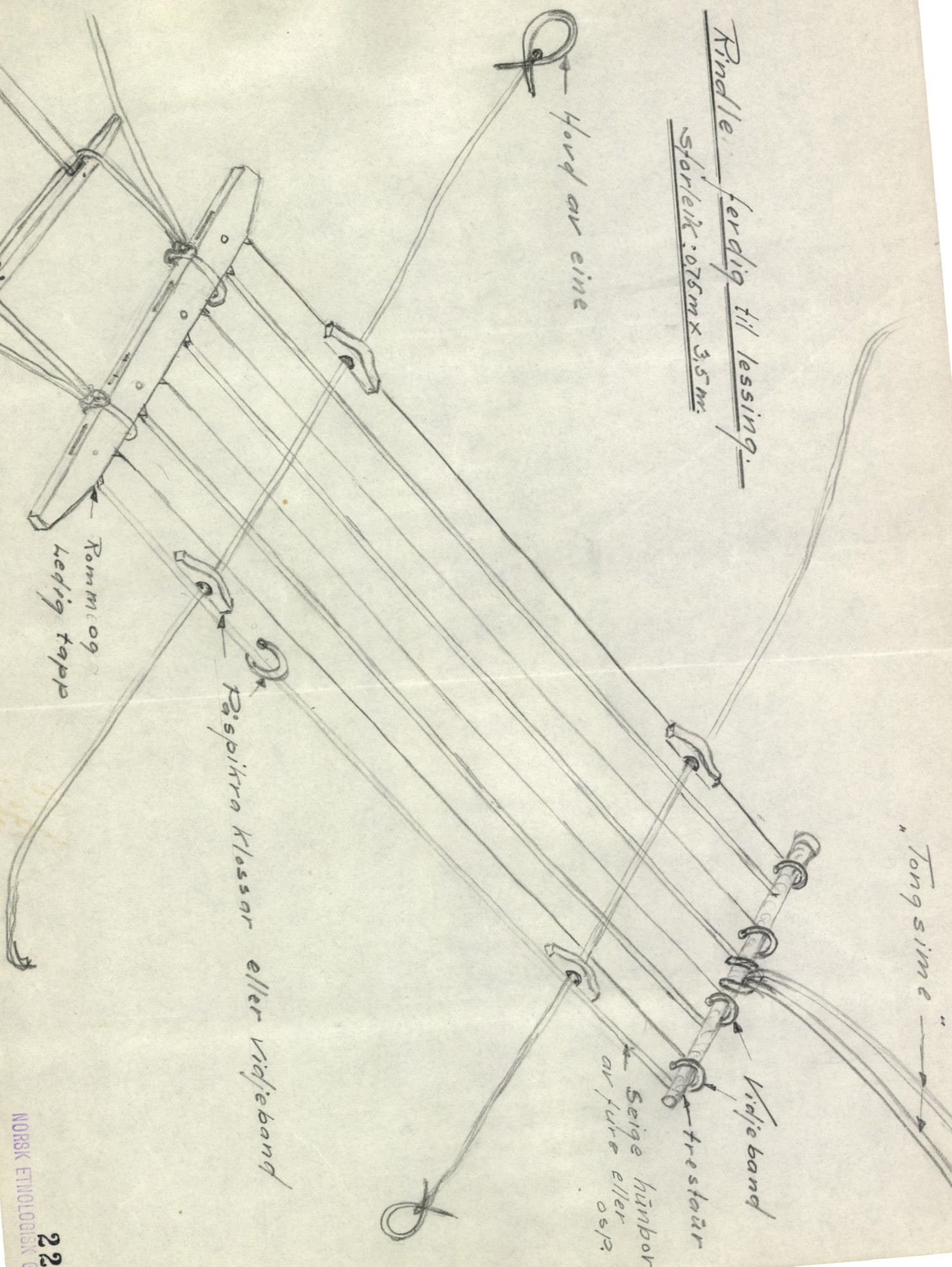

Rindle ferdig til lessing.

Sforleik: 075m x 3,5 m.

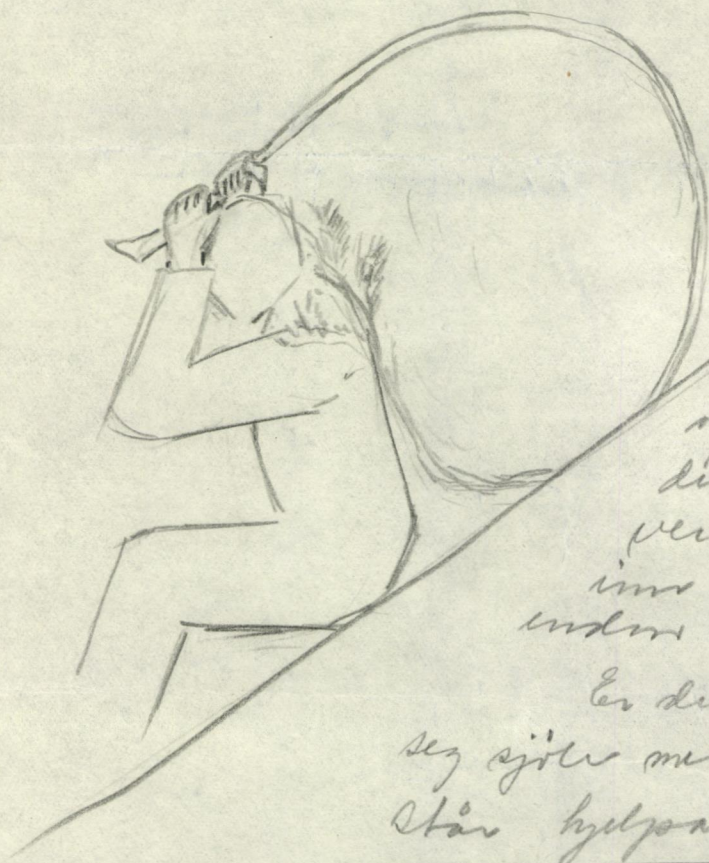
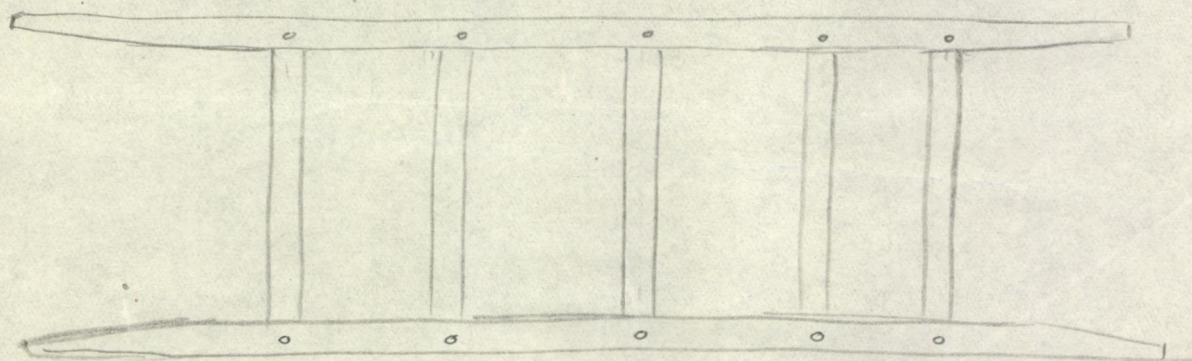
Hand av eine

"Tongsime"

I staden for samasett bære, brücker dei gjeme berne
to stünnen

höybäre

(teinen)

Er bernevolterens lang
og radveda kløyver ein
der. Smäkristene let ein
vera på. Toppene har ein
innvilt ryggen, fjekke-
underen tek ein over hovet.

Er det bratt viser berne
seg sjölv med berne. Er det flatt
stär bylparens beak og lyffer under.

Rendlene künne ha, us som ein plede, men
oftast brücker ein dei heldt berne. Ein
brücker dei künne og lette berde som
let seg löya over ein gjörte lasset.
Cä der smäters fjekke inn hövdeleg
us. Var det berne undabakke künne
to mann greie eit hestelass, men mindre
är der var onglige draging.

2217